

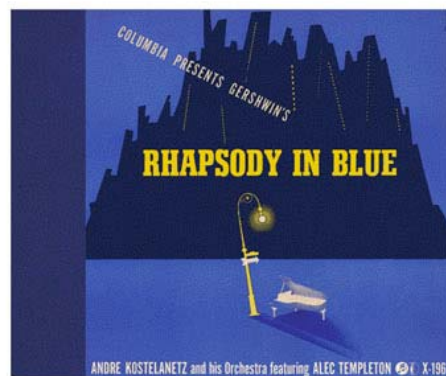
Η ΜΕΛΩΔΙΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Πριν από 70 χρόνια η θρυλική Columbia Records εμπιστεύτηκε έναν νεαρό γραφίστα που πρότεινε μια επανάσταση στον χώρο της δισκογραφίας: τα σχεδιασμένα εξώφυλλα δίσκων. Τώρα ένα πολυτελές λεύκωμα ρίχνει φως σε αυτό το πολύχρωμο έργο του πρωτοπόρου **Αλεξ Στάνβαϊς**. Από τη Μαριλένα Αστραπέλλου.

Υπάρχουν άνθρωποι ταλαντούχοι, μεθοδικοί, οι οποίοι αθόρυβα αλλάζουν τον ρουτ της ιστορίας του τομέα στον οποίο δραστηριοποιούνται και παρ' όλα αυτά παραμένουν ανώνυμοι μια ζωή. Ένας από αυτούς είναι ο Αλεξ Στάινβαϊς. Το όνομά του παντελώς άγνωστο, το επίτευγμά του όμως παρόν σε κάθε σπίτι. Ο Στάινβαϊς επινόησε το εξώφυλλο των δίσκων, στη μορφή που το γνωρίζουμε σήμερα. Δηλαδή που το γνωρίζαμε, διότι με την έλευση των CD τη δεκαετία του '80, την επικράτηση του Internet και τα λαθραία ή και νόμιμα downloads, η τέχνη του εξωφύλλου συρρικνώθηκε σημαντικά και τα άλμπουμ των μουσικών έπαιξαν να συνδέονται συνειρμικά με την εικόνα τους. Μια φορά και έναν καιρό όμως, στις δεκαετίες του '20 και του '30, οι δίσκοι της εποχής, τα βραχύβια 78άρια (με ένα τραγούδι ανά πλευρά), περικλείονταν σε καφέ χαρτονένιες θήκες εμπνευσμένες από τα φωτογραφικά άλμπουμ και το όνομα του καλλιτέχνη αναγραφόταν σε αυτές με χρυσά ή αργυρά γράμματα. Ερχεται λοιπόν ο Στάινβαϊς το 1939 ως καλλιτεχνικός διευθυντής της αμερικανικής δισκογραφικής εταιρείας Columbia Records και παίρνει στα χέρια του αυτή την έστω καφετιάς απόχρωσης «tabula rasa». Και σκέφτεται το αυτονόητο για εμάς σήμερα: «Τα εξώφυλλα θα δείχνουν πολύ πιο θελκτικά αν έχουν πολύχρωμα σκίτσα και ζωγραφιές...». Είναι γνωστό, οι μεγάλες ιδέες δεν χρειάζεται να είναι περι-

πλοκες. Ο Στάινβαϊς έδειξε τον δρόμο μέσω της Columbia και ο υπόλοιπος δισκογραφικός κόσμος ακολούθησε τρέχοντας. Σε αυτόν ανήκει όμως άπαξ και διά παντός ο βαρυσήμαντος τίτλος του «ανθρώπου που ανακάλυψε το εξώφυλλο δίσκου». Στα 60 χρόνια που μεσολάβησαν από τη «γένεση», ο Στάινβαϊς έκανε θεαματική καριέρα σε όλες τις εφαρμογές της γραφιστικής. Πάντα ανώνυμος για το ευρύ κοινό, πάντα σημείο αναφοράς στο καλλιτεχνικό του πεδίο και τους εκπροσώπους του. Το 1998 εισήχθη στο Hall of Fame του American Art Directors Club, ενώ εφέτος του απονίεται άλλος ένας φόρος τιμής από τον εκδοτικό οίκο «Taschen»: Ένα πολυτελές λεύκωμα με τη δουλειά του, το «Alex Steinweiss, The inventor of the modern album cover» σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων, 1.500 τον αριθμό, καθένα υπογεγραμμένο από τον παραγωγικότατο καλλιτέχνη.

Τα νούμερα ενδεικτικά του ανυπολόγιστου του έργου του Στάινβαϊς: περίπου 2.500 είναι τα εξώφυλλα που σχεδίασε, σύμφωνα με τον εκδοτικό οίκο – «881 ακριβώς» μπορεί να θυμηθεί ο ίδιος σε ένα υπεραστικό τηλεφώνημα που τον αιφνιδιάζει στο γραφείο του σπιτιού του. Η απόσταση Αθήνα-Σαρασότα της Φλόριδας δεν γεφυρώνεται εύκολα από την καθαρή γραμμή που ενώνει τα δύο ακουστικά. Ο 92χρονος πλέον Στάινβαϊς ζει στη Φλόριδα από το 1973, χρονιά που αποσύρθηκε από την ενεργό δράση για να ασχοληθεί κατά κύριο λόγο με τη ζωγραφική. Είναι καλότροπος και έχει κάθε διάθεση να συνομιλήσει για

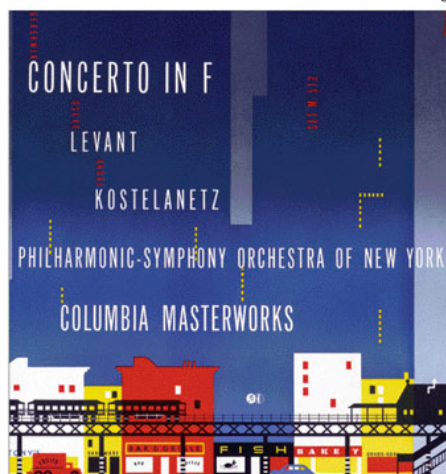
Η «Γαλάζια ραψωδία» του Τζορτζ Γκέρσουιν, σε μια έκδοση του 1941. Η απήχηση του εξωφύλλου ήταν τέτοια που πολλοί υποστηρίζουν ότι πρόκειται για τον γραφιστικό σχεδιασμό που έχει επιβιώσει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην Αμερική, μετά τη φιάλη της Coca-Cola.

Αριστερά: Το πρώτο εξώφυλλο που σχεδίασε ο Στάινβαϊς. Ο δίσκος «Smash Song Hits» με τις επτυχίες του διδύμου του Μπρόντγουεϊ Ρόντζερς και Χαρτ κυκλοφόρησε το 1940. Τα ονόματά τους εμφανίζονται σαν να αναγράφονται στη μαρκίζα θεάτρου.

1 Ο Αλεξ Στάινβαϊς στο στούντιό του, στη Φλόριδα, το 2008. 2 «Τουραντότ» του Πουτσίνι (1981). 3 Εξώφυλλο για άλλον έναν δίσκο του Τζορτζ Γκέρσουιν, αυτή τη φορά για το «Κονσέρτο σε φα μείζονα», του 1942, σε εκτέλεση των Λέβαντ και Κοστελάνετς.

«Η αλήθεια είναι ότι ήμουν πολύ τυχερός. Η μουσική των δίσκων ήταν πάντα ενδιαφέρουσα και μου έδινε ένα γερό έναυσμα για το σχέδιο του εξωφύλλου»

τη δουλειά του και τη ζωή του, μολονότι η μνήμη του δεν τον βοηθάει πάντα. «Ξέρετε, ήμουν ο πρώτος καλλιτεχνικός διευθυντής της Columbia Records» ανατρέπει στο 1939, όπου τα αφεντικά της εταιρείας του εμπιστεύονταν αυτή την υψηλή θέση υποψιασμένοι ότι επρόκειτο για έναν πολλά υποσχόμενο 23χρονο γραφίστα. Το ταλέντο το είχε – ήδη από τα 17 του είχε δημοσιεύσει δουλειά του στο περιοδικό τυπογραφίας και γραφιστικής της εποχής «PM Magazine» –, είχε κερδίσει υποτροφία για το Parsons School of Design και είχε μαθητεύσει στο πλευρό του trend-setter αυστριακού γραφίστα Τζόζεφ Μπίντερ. Εξ ου και η πρώιμη επιρροή από τον ευρωπαϊκό μοντερνισμό, τα γαλλικά και γερμανικά πόστερ με τις αρντεκό και τις κυβιστικές επιρροές. Είχε όμως και επιπλέον προσόντα: διορατικότητα και πάθος για τη μουσική.

«Ήταν τόσο άσχημα τα εξώφυλλα ως τότε! Σκέφτηκα: “Θέλω να βλέπει ο κόσμος το εξώφυλλο και να θέλει να ακούσει τη μουσική του δίσκου”. Δεν έκανα καμία ερώτηση, απλώς ξεκίνησα να κάνω εικονογραφήσεις για τους δίσκους. Ήταν πολύ μεγάλη επιτυχία, το κοινό ανταποκρίθηκε θερμά και έκτοτε έκανα πολλά εξώφυλλα. Πάρα πολλά εξώφυλλα. Είμαι ικανοποιημένος, είχα μια επιτυχημένη καριέρα που διήρκεσε πολλά χρόνια. Και μπορώ να σας πω ότι διασκέδασα κάθε λεπτό της». Είτε έχει εξωραΐσει το παρελθόν είτε όχι, το γεγονός παραμένει ότι ο Στάινβαϊς δεν απέκλινε από την επιθυμία του να ακολουθήσει τη συγκεκριμένη καριέρα, όπως επιθυμούσε από μικρός. Γεννημένος το 1917 στο Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης, «σε ένα σπίτι που αγαπούσε τη μουσική», ο Στάινβαϊς σχεδίασε εξώφυλλα για ηχογραφήσεις των

κολοσσών της τζαζ Λούις Αρμστρονγκ, Έρλ Χάινς, Ντιουκ Ελινγκτον, μεταξύ πολλών άλλων. Με τη χαρακτηριστικότερη τεχνοτροπία του, τις κομψές, καλοδουλεμένες ζωγραφιές και τα στιβαρά τυπογραφικά στοιχεία ή τη γραμματοσειρά που δημιούργησε και με την οποία υπέγραφε τα έργα του, το επιμελώς όμως μόνο στην τζαζ. Η δουλειά του κόσμισε πληθώρα δίσκων κλασικής, φολκ αλλά και ποπ μουσικής. Κάθε εξώφυλλο, ένα μοναδικό κομψοτέχνημα γραφιστικής, ήταν σε θέση όχι μόνο να αυξήσει τις πωλήσεις – σύμφωνα με το «Newsweek» οι πωλήσεις της ηχογράφησης της Ηρωικής Συμφωνίας του Μπετόβεν υπό τη διεύθυνση του Μπρούνο Βάλτερ αυξήθηκαν κατά 895% με το εξώφυλλο του Στάινβαϊς – αλλά και να κάνει μια δημόσια πολιτική δήλωση, όπως στον δίσκο «Boogie Woogie», όπου ένα μαύρο χέρι παίζει πιάνο μαζί με ένα λευκό, σε μια εποχή, τη δεκαετία του '40, όπου το φυλετικό ζήτημα θα εξελισσόταν σε αγκάθι στην πολιτική ατζέντα της Αμερικής. «Επιδίωξη μου ήταν να μπω μέσα στη μουσική ή στη ζωή του συνθέτη. Επρόκειτο για το εξώφυλλο δίσκου για ένα κονσέρτο πιάνου του συνθέτη Μπέλα Μπάρτοκ; Επαίρνα τα θεμελιώδη στοιχεία ενός πιάνου, τα πλήκτρα, τις χορδές και τα τοποθετούσα σε ένα μοντέρνο background με έντονα χρώματα. Και επειδή ο Μπάρτοκ ήταν Ούγγρος, πρόσθετα και ένα φολκλόρ στοιχείο, για παράδειγμα έναν χωρικό. Η αλήθεια είναι ότι ήμουν τυχερός. Η μουσική των δίσκων ήταν πάντα ενδιαφέρουσα και μου έδινε ένα γερό έναυσμα για το σχέδιο. Μου είναι εξαιρετικά δύσκολο να ξεχωρίσω κάποιο από αυτά. Μου αρέσουν όλα τα εξώφυλλα που φιλοτέχνησα. Αφού ήμουν ο... μπαμπάς τους».

Μπαμπάς του εξωφύλλου στους δίσκους 78 στροφών, μπαμπάς και του φορμά των εξωφύλλων των δίσκων 33 στροφών, τους οποίους παρουσίασε στην αγορά πρώτη η Columbia το 1948, ο Στάινβαϊς άφησε μια σημαντική κληρονομιά στο ντιζάιν αλλά και στη μουσική βιομηχανία. Δεν του αρέσει πάντα όμως ο τρόπος που τη διαχειρίζονται. «Τα σύγχρονα εξώφυλλα; Τα χρώματα και οι συμβολισμοί εξάπτουν πολύ περισσότερο την περιέργεια του κόσμου απ' ό,τι το πορτρέτο του μουσικού που έχω δει να συνηθίζεται κατά καιρούς...». Η άλλη κληρονομιά, αυτή που έχει αφήσει στα φυσικά παιδιά του, είναι η τεράστια συλλογή δίσκων του. «Έχω τόσο πολλούς! Είμαι όμως 92 χρόνων και δεν έχω χώρο για όλους, οπότε τους μοίρασα στην οικογένειά μου. Είναι όλοι δίσκοι κλασικής μουσικής. Ακουγα αυτή τη μουσική απ' όταν ήμουν 15 χρόνων. Έχω έναν γιο και ήταν ο μόνος στην οικογένεια που σπούδασε μουσική και έγινε μαέστρος. Τα νεότερα μέλη της οικογένειας ασχολήθηκαν με την ποπ μουσική. Έτσι είναι οι νέοι. Τους άφησα να κάνουν το γούστο τους και έμεινα συντροφιά με τους μεγάλους δασκάλους, αρχής γενομένης από τον Μότσαρτ...». ●

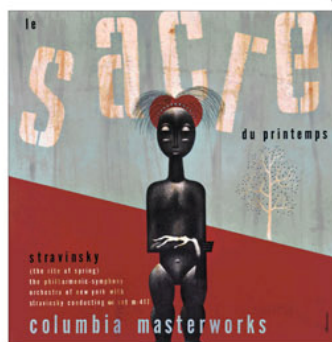

* Το λεύκωμα «Alex Steinweiss, The Inventor of the Modern Album Cover» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Taschen.

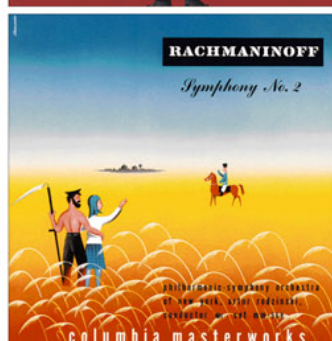

8

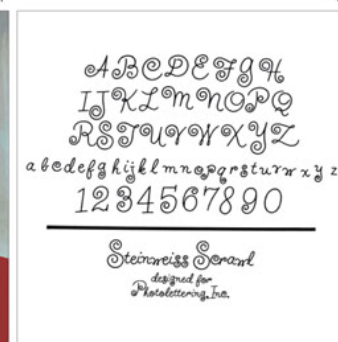
4 «Η ιεροτελεστία της άνοιξης» του Ιγκόρ Στραβίνσκι, εν έτει 1944. 5 Η γραμματοσειρά του Στάινβαϊς, το περίφημο «Steinweiss scrawl». 6 Το «Κονσέρτο Νο 2» του Ραχμάνινοφ. 7 Και όμως, υπάρχει παρθενόγένεση. Είναι το εξώφυλλο για το «Αυτοκρατορικό κονσέρτο» του Μπετόβεν, σχεδιασμένο το 1942. Θυμίζει έντονα αυτό που σχεδίασαν οι Hipgnosis μαζί με τον Τζορτζ Χάρντι 31 χρόνια μετά, το «Dark Side of the Moon» των Pink Floyd... 8 Ο Στάινβαϊς στον κολοφώνα της δόξας του, το 1947.

4

6

5

7